

Méltányosságért prosperitást

Ajánlások a mindenkori kormányzat számára
a nők vállalkozási tevékenységének támogatásához

Tartalom

A nők gazdasági függetlenségének jelentősége	3
A magyar nők gazdasági függetlensége	4
Női vállalkozások Magyarországon	5
Ajánlások a női vállalkozások ösztönzéséhez	7
Az alapelvek rögzítése	7
Gender mainsteaming	7
Nemre bontott adatok	8
A nők hátrányos megkülönböztetése tetten érhető és felszámolandó	8
A szegregáció enyhítéséért tett erőfeszítések	9
A munka és a magánélet egyensúlyának támogatása	9
A női vállalkozásokra irányuló speciális programok	10

Mottó: A nők gazdasági függetlensége minden jog, egyúttal a társadalmi és egyéni szintű jóllét alapja. Prosperálni akkor tud egy ország, ha számít a nők tehetségére, a nők vállalkozó- és alkotókedvére. A nők vállalkozási tevékenységének támogatása lehetőség a nemek közti egyenlőtlenségek megszüntetésére, egy fenntartható és befogadó társadalom létrehozására.

Jelen szakpolitikai ajánlásunk az állam döntéshozói számára készült annak érdekében, hogy hozzájáruljunk a nők méltó társadalmi szerepének előmozdításához, képességeik kibontakoztatásának megkönnyítéséhez, anyagi helyzetük javításához, mert meggyőződésünk, hogy a nőkben rejlő potenciál kiaknázása az egész társadalom jólétét és jóllétét szolgálja.

Összefoglalónk elkészítéséhez felhasználtuk a Norvég Civil Alap által támogatott Nóra vállalkozik projekt keretében megvalósult kutatás eredményeit, melynek során áttekintettük a nemzetközi vállalkozásfejlesztő intézmények javaslatait, egyéb kapcsolódó kutatások eredményeit, illetve saját, kérdőíves és fókuszcsoportos vizsgálatból illetve szakértői interjúk alapján készült országos felmérésünk következtetéseit.

A nők gazdasági függetlenségének jelentősége

A nők gazdasági erőforrásokhoz való egyenlő hozzáférése és az azok feletti rendelkezés a nemek közötti egyenlőség egyik alapfeltétele. Részesedésük a munka világának megtermelt jövedelmeiből messze elmarad a férfiakétól, a világ jövedelmeiből alig 1%-kal részesednek, ami megmagyarázza korlátozott befolyásukat a annak folyamataira.

A nők gazdasági függetlensége elengedhetetlen ahhoz, hogy – a férfiakkal egyenértékű emberként - valódi választási lehetőségeik legyenek, és valóban megfelelő döntéseket hozhassanak saját életüket illetően.

Tekintettel arra, hogy a munkaerőpiac sajátosságai folytán nem biztosít elegendő lehetőséget az alkalmazottként történő fizetett munkavégzésre, az annak alternatíváját jelentő vállalkozási tevékenység kialakításához és fenntartásához éppoly fontos az egyenlő esélyű hozzáférés lehetősége, a nők hátrányainak leküzdése, a diszkrimináló gyakorlatok megszüntetése és megelőzése, ahogy az álláspiacon való részvétel esetében. A munka világában jelen lévő egyenlőtlenségek között ugyanakkor a legnagyobb mértékű egyenlőtlenségek éppen a vállalkozások világában figyelhetők meg:

- A nők kisebb arányban vállalkoznak.
- A nők vállalkozási tevékenysége gyakran kiegészítő jellegű tevékenység, a nők gyakran otthonukban, nem ritkán informális keretek között végzik,
- A női vállalkozók térbeli mobilitása mellett a vállalkozásra fordított munkaidő is alacsonyabb, a munka és a családi élet összeegyeztetése nehézséget jelent számukra.
- A női vállalkozások többnyire nőies, alacsonyabb hozamot biztosító tevékenységekben jelennek meg (horizontális szegregáció).
- A nők vállalkozásai többnyire egyszemélyes vállalkozások (vertikális szegregáció), javarészt mikro-vállalkozásokról van szó.
- A női vállalkozók hiányoznak a vállalkozások fejlesztését szolgáló döntéshozatalból, vállalkozói érdekképviselőkből, nem vesznek részt a férfiak által dominált üzleti hálózatokban
- A vállalkozó nők a diszkrimináció számos formájával szembesülnek vállalkozási tevékenységük során
- A nők vállalkozások jellemzően alulfinanszírozottak, induló tőkéjük alacsonyabb megtakarításaik, korlátozott tőkebevonó-képességük miatt alacsonyabb,
- A vállalkozó nők vállalkozásból származó jövedelme, a női vállalkozások profitja alacsonyabb, mint a férfiak által tulajdonolt vállalkozások jövedelme/profitja.

A nőknek a társadalmi jövedelmek előállításában való nagyobb arányú részvétele és a jövedelmekből való magasabb arányú részesedése nem csupán a nők nagyobb megbecsültsége, szerepvállalása, vagy a társadalmi igazságosság szempontjából lényeges.

Emellett nem kevésbé fontos, hogy a vállalkozó nők motivációi, a női vállalkozások hozzájárulnak a társadalmi és környezeti fenntarthatósághoz, hiszen a férfiak által vezetett vállalkozásokhoz képest a sikerkritériumok között a jövedelmezőség mellett kiemelt helyen szerepel mások segítésének, jólétükhöz való hozzájárulás igénye. A nők befolyásának növekedésével a jövedelmek felhasználása is változhat, hiszen prioritásaik között sokkal inkább megjelenik az egészség, a környezet megóvása, a gyermekszegénység elleni fellépés, az esélyegyenlőség és a szociális gondoskodás.

A nők vállalkozási tevékenysége emellett hatással bír arra is, mennyire lesz alapértéke a jövő generációinak a vállalkozói szellemiség, az öngondoskodás, a másokért és az önmagunkért való felelősségvállalás, az autonómia és a kooperáció. A nők gazdasági függetlensége a nők elleni erőszak megszüntetésének ugyancsak egyik alapfeltétele.

A társadalmi hatásokon túl természetesen igen lényeges a nők vállalkozásainak hatása a gazdasági növekedésre, a foglalkoztatás bővülésére, a versenyképességre, de a vállalkozási tevékenység eredményére is: sokszínűbbé teszi a termék- és szolgáltatás-palettát, ezáltal is javítva a társadalom egészének életminőségét. Nemzetközi kutatások szerint pl. amennyiben a nők gazdasági aktivitása hasonló mértékű lenne, mint a férfiaké az EU-ban, a tagországok összesített GDP-je 27%-kal növekedne,¹ (Magyarországon, ahol a nemek közötti aktivitási különbség jelentős, ez az arány még magasabb).

A női vállalkozásokban foglalkoztatási kapacitása igen jelentős, hiszen noha a magánszektorban foglalkoztatottak ¾-e kis- és közepes vállalkozásoknál dolgozik, a női vállalkozások rendszerint egyszemélyes vállalkozások.

A nő- és vállalkozásbarát gazdasági és társadalmi környezet valódi kultúraváltást jelentene, hiszen a vállalkozó nők sajátos motivációiknál és működésüknél fogva a jövedelmek előállításán túl egy valódi befogadó társadalom megteremtését eredményezhetik.

A magyar nők gazdasági függetlensége

Magyarországon a munkaképes korú nők fele nincs jelen a formális gazdaságban, nem, vagy esetleg informális keretek között végez jövedelemszerző tevékenységet, vagy egyáltalán nem rendelkezik csekély összegű állami ellátásokon felül saját jogú jövedelemmel, esetleg éppen ahhoz sem fér hozzá.

A hagyományos nemek közötti munkamegosztás beágyazottsága és elfogadottsága oka és egyben következménye a nemek közti gazdasági egyenlőtlenségeknek, így a nőket képességeik kibontakoztatásában akadályozó, a nők számára élethosszig tartó jövedelmi hátrányt előidéző, a nők eltérő munkavállaláshoz vagy akár vállalkozáshoz kapcsolódó tulajdonságaira, családon belüli és társadalmi szerepeire felkészítő - az oktatás és a média által megalapozott és megerősített - nemi alapú szocializáció okozta szegregációnak.

A munkához való hozzáférés akadályozottsága megmutatkozik a tartósan nagyarányú inaktivitásban, melynek fennmaradásához hozzájárul a hosszú gondozási időszakokat biztosító, igen alacsony mértékű, a férfi kenyérkereső létén alapuló szociális ellátások rendszere.

---

¹ <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-and-economic-independence-part-time-work-and-self-employment-report>

Poszt-szocialista örökség, és egyben a családok számára a megélhetéshez szükséges két kereset szükségessége folytán a nők munkavállalása általánosan elfogadott. Ugyanakkor az elsődleges kenyérkereső a társadalom nagy többségének nézetei szerint a férfi kell, hogy legyen, míg a nők munkavállalása és munkaerő-piaci státusa - ugyanezekből a hagyományos nemi szerepekkel járó kiegyenlítetlen otthoni munkamegosztással összefüggésben - csupán másodlagos. A mélyen gyökerező sztereotip nézetek szerint a nők számára a munka inkább kényszer, mindenestre fontosabb kell, legyen számára a család, a magánélet, az otthon, a biztonság.

A nők társadalmi szerepeiről folytatott közbeszédben folyamatosan előforduló, a nők és férfiak jelentős részének egyetértésével találkozó megnyilvánulások is egyértelműen mutatják, hogy a nők gazdasági függetlensége távol áll a megvalósulástól: a nők többségének helyzetét továbbra is a gazdasági függőség jellemzi.

A gazdasági függés, a nők felülreprezentáltsága a fizetetlen otthoni munkák, gondozási tevékenységek terén akadályozza nem csupán a jövedelemtermelő munka végzését, de az információkhoz való hozzájutást, a társadalmi kapcsolatok építését is, ezáltal akadályozza vállalkozási tevékenységük kialakításának és fenntartásának, vállalkozásuk bővítésének esélyeit, döntési szabadságukat.

Női vállalkozások Magyarországon

A vállalkozó fogalmához férfiakhoz társított tulajdonságok kötődnek, így a nő, ha vállalkozásban tevékenykedik, gyakran a férj vállalkozását segíti vagy a közös családi vállalkozás keretei között dolgozik.

A női vállalkozás, mint fogalom, a társadalom, és kutatásaink alapján, sajnos, azt kell, hogy mondjuk, hogy a női vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó szakemberek jó része számára is nehezen definiálható. Ezért szükségesnek tartjuk rögzíteni: női vállalkozásnak az minősül, amelynek a nő legalább 51%-át tulajdonolja.

Magyarországon a társadalom kérdéseinek nemi alapú megközelítése, a rendszerváltozást követően nem terjedt el - állami, politikai akarat híján. Az uniós csatlakozást követően ugyan születtek pályázati kiírások, megvalósultak programok a nők gazdasági függetlenségének megerősítése, munkaerőpiaci reintegrációja és vállalkozás-indításának segítése terén, a nemek közti gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek stratégiai szintű kezelésére - a már leköszönő Bajnai-kormányzat már interneten sem fellelhető határozatán - túl nem született állami szintű program. Az utóbbi néhány évben a nők helyzetével kizárólag a gyermekvállalással összefüggésben foglalkozik a vállalkozásfejlesztés intézményrendszerét és a munkaügyi központok tevékenységeit is átszervező kormány. A lezárult pályázati programokat (HEFOP, TÁMOP) – egyelőre - nem követték új kiírások.

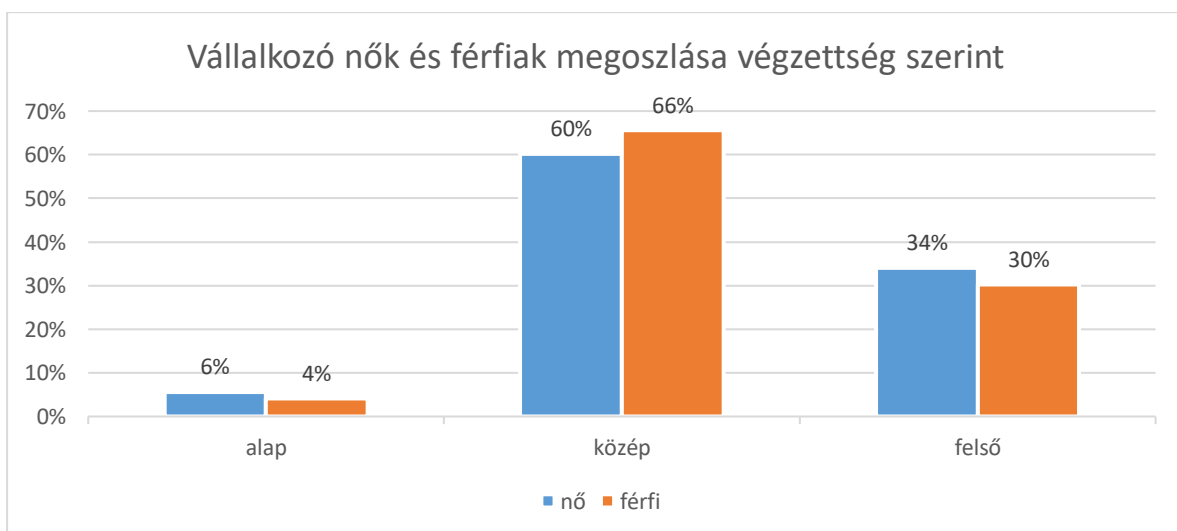
Az EU növekedést és munkahelyteremtést célzó intézkedéseivel (Lisszabon 2014-2020, Cosme) összhangban a magyar kormány is elkötelezte magát a vállalkozások támogatására és foglalkoztatási kapacitásuk növelésére, a nők esetében vállalkozási hajlandóságuk növelésére, a már létező vállalkozások - szaktanácsadás útján, a nélkülözhetetlen forrásokhoz, eszközökhöz való hozzáférés megkönnyítésével, attitűdformálással és közösségfejlesztéssel megerősítésére. Ugyanakkor lehetőségek vizsgálatára, a női vállalkozásoknak szóló célzott programok előkészítésére civil szakértők bevonásával létrejött NGM-munkacsoport által javasolt kezdeményezések megvalósulása késik. Hogy a téma nem tartozik a kormányzat prioritásai közé, az is jelzi, hogy 2009 óta semmilyen kutatás sem készült a női vállalkozások helyzetéről jelen szakpolitikai ajánlás alapját képező országos felmérésen kívül, s kizárólag nemzetközi (EU-s, OECD) adatbázisokon keresztül érhető el – egymásnak akár ellentmondó adatok is a magyar vállalkozó nőkről.

A világ többi részéhez hasonlóan Magyarországon is a nők vállalkozási tevékenysége élethelyzetük, életkörülményeik - egyéni motivációik, családi háttérük, képzettségük, munkaerőpiaci státusuk, társadalmi

és gazdasági helyzetük - sokféleségéből adódóan igen különböző. Egyfelől kényszerítő tényezők (munkahelyhiány, bizonytalanság, diszkrimináció, kilátástalanság stb.) hatására, másfelől azért kezdenek, mert olyan lehetőséget látnak benne (önállóság, autonómia, kreativitás, a kihívások, a kiteljesedés vagy éppen a család és munka összeegyeztethetősége stb.), amelyeket az alkalmazotti lét nem biztosít számukra. Természetesen az esetek többségében a vállalkozás indításához több tényező együttese vezet, akár az is előfordul, hogy a fenti, ún. push (taszító) és pull (vonzó) tényezők együttes hatásának eredménye. Míg a rendszerváltás után alapvetően a kényszerítő tényezők, jellemzően a nők foglalkoztatásának drasztikus csökkenése, a munkanélküliség és munkahelyhiány indította a vállalkozás útjára a nőket. A 2008-as, a KKV-szektor megvezető válságát követően újra felélénkült vállalkozási kedvben sokkal nagyobb szerepet játszik az, hogy a munkaerőpiac bizonytalanná vált, így a családok számára fontossá vált a több lábbon állás. A férfiak által dominált szektorokban bekövetkező visszaesés folytán egyre fontosabbá vált a nők hozzájárulása a család megélhetéséhez, amelyben a nők továbbra is másodlagos szerepet töltenek be ugyan, mégis – felmérésünk szerint – egyre fontossá vált számukra, hogy legyen olyan bevételük, amely felett önmaguk diszponálnak. A munkaerő-piac bizonytalansága folytán sok nő úgy tekinti, hogy kevésbé éri meg egy munkaadónál alkalmazottként tevékenykedni, sokkal inkább értékeli azt, hogy „munkájuk gyümölcsét maguk arathatják le”, és maguk oszthatják be idejüket, nagy szabadságot élveznek a család és munka összeegyeztetésében, melyben továbbra is igen korlátozottan számíthatnak partnerükre. A női vállalkozások növekedésének fontos korlátjának tekinthető a hagyományos nemi szerepekről alkotott felfogás: a vállalkozó nők – éppúgy, mint a munkahelyeken – a családi élethez alkalmazkodva végzik vállalkozási tevékenységüket: nem gondolkodnak növekedésben, így nem vállalnak utazást, nem vesznek fel alkalmazottat sem hitelt.

A vállalkozó nők támogatása már csak azért is hatalmas potenciált jelent, mert így nem vész el az mindazon képzett nők tehetsége, akik alkalmazottként az alkalmazotti világban nem tudják képességeiket kibontakoztatni.

A nemi alapú sztereotípiák folytán azok a nők, akik az akadályokat támaztó környezetben vállalkoznak, képzettek, korábbi pályafutásuk során már bizonyított rátermettségük alapján, bár csekély, de többnyire saját anyagi erőforrásaikra támaszkodva vállalkoznak. Jellemzően – amint az saját felmérésünkéből – és az unió statisztikáiból is látható – képzettebbek, mint a férfiak.

Számos kutatás, nemzetközi intézmények állásfoglalásai, a női vállalkozásokat támogató országok tapasztalatai szerint a női vállalkozások nagyban hozzájárulnak a növekedéshez és az esélyegyenlőség

² <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>

megteremtéséhez, így valamennyi a vállalkozások indulásakor, de későbbi életszakaszaiban is fontos és szükséges fejlesztésük, innovációs készségük támogatása.

Ajánlások a női vállalkozások ösztönzéséhez

A női vállalkozások méret, szektoriális hovatartozás, vállalkozás-indítást lehetővé tévő megtakarítások és finanszírozási háttér, kapcsolati és humán tőke, motivációk, kockázatvállalás és pénzügyi fegyelem, vezetési stílus, az őket segítő és hátráltató tényezők szempontjából különböznek a férfiak által vezetett vállalkozásoktól. Hátrányaik oldása, a nemek közti gazdasági egyenlőtlenségek felszámolása, a nők gazdasági függetlenségének megteremtése olyan társadalmi célkitűzés, melynek megvalósítása elképzelhetetlen a társadalom által megfogalmazott alapértékek következetes képviselése, a mindennapok gyakorlatainak, és a hosszú távú célkitűzéseknek, politikák összehangolása nélkül mégpedig az állam, a gazdálkodó szervezetek és egyének szintjén egyaránt. Az állami szerepvállalás mindenképpen kulcsfontosságú

Az alapelvek rögzítése

Az államnak el kell köteleződnie a nemek közti egyenlőség, azon belül a nők gazdasági függetlenségének megteremtése mellett, és ezt oly módon is deklarálnia kell, hogy elkötelezi magát amellett, hogy a közpolitikák és intézményes gyakorlatok valamennyi szintjén biztosítja ezen alapelv érvényesülését.

Gender mainsteaming

A közpolitikák valamennyi szintjén szükség van a nemre érzékeny megközelítés alkalmazására, beleértve annak vizsgálatát, hogy az egyes politikák, intézkedések és gyakorlatok mennyiben segítik vagy éppen hátráltatják a nemek közti egyenlőség társadalmi célkitűzésének megvalósítását.

A nőknek a vállalkozási szférában megjelenő hátrányainak újratermelődéséhez nélkülözhetetlen

- az érintett szakmai területek (pénzügypolitika, gazdaságfejlesztés, szociális ellátások, igazságügy, oktatás stb.) együttműködési kereteinek kialakítása a komplex női vállalkozásfejlesztési stratégia megvalósíthatóságának biztosítása érdekében,
- kapacitásfejlesztő programok, képzések a nők vállalkozásfejlesztésével foglalkozó érintett szervezetek, intézmények részére, melynek során ők maguk dolgozzák ki a vállalkozónők jobb elérésére és támogatására vonatkozó cselekvési programjukat, eredményességük indikátorait, azok végrehajtásának nyomán követése.
- a nemi alapú sztereotípiáktól mentes, a nőket önkorlátozásaitól és az őket sújtó előítéletektől mentesítő oktatás- és médiapolitika (vállalkozási ismeretek oktatása fiúknak és lányoknak, női szerepmoделlek megismertetése (stb.);
- a nők érő, a vállalkozási tevékenységet is akadályozó erőszak minden formájával szembeni fellépés. A bántalmazó kapcsolat mentális, érzelmi és anyagi kiszolgáltatottsággal jár, ami lehetetlenné teszi a vállalkozás megkezdését vagy működtetését. Törekedni kell minden olyan erőszakforma felszámolására, mely megtépázza a nők önbecsülését, egészségét és érdekérvényesítési képességeit, és hozzájárul korlátozott szerepvállalásukhoz a gazdaságban és a társadalomban, gondolunk itt a média szerepére a nemi alapú sztereotípiák fenntartásában.
- a gazdaság- és pénzügypolitika kidolgozása során figyelembe veendő a női vállalkozások gazdaságban betöltött szerepének erősítése. A döntően mikro-vállalkozásként működő női vállalkozásokban rejlő növekedési és foglalkoztatási potenciál kihasználatlan, ezért hosszútávon tervezhető, kiszámítható, kisvállalkozás-barát vállalkozási környezetre, támogatásokra, kedvezményekre, az intézkedések hatékonyságának nyomán követésére, felülvizsgálatára, következetes, a nők gazdasági és társadalmi szerepvállalását támogató kommunikációra van szükség.
- A foglalkoztatás bővítésére indított munkahelyteremtő-programok egy része irányuljon a nők által vezetett vállalkozások fejlesztésére.

- A közbeszerzések előkészítésének figyelembe veendő a női vállalkozások hátrányos helyzete, a nyertes pályázatok során legyen lehetőség a női vállalkozások előnyben részesítésére.
- Szükséges továbbá olyan mérőszámok kidolgozása és társadalmi kommunikációja, melyek láthatóvá teszik a női vállalkozások gazdasághoz való hozzájárulását és meglévő hátrányait is. (Ilyen indikátorok lehetnek pl. a női vállalkozásokra fordított pályázati/képzési támogatások összege, ezen összegek megtérülésének pl. az adóalap növekedéséhez viszonyítva)
- a nők és férfiak egyenlőségét elősegítő költségvetés-politikára, ún. gender budgetingre, mely figyelembe veszi a társadalom által megtermelt jövedelmek újraelosztása során, hogy milyen arányban segítik a nőket és férfiakat a teljesebb élet megvalósításában, illetve ehhez kapcsolódóan mérni lehet azt, hogy az állami források felhasználása során a női vagy férfi vállalkozások tudnak erősödni.
- Annak biztosítása, hogy a vállalkozásokat képviselő érdekérvényesítő szervezetek döntéshozatalában a női vállalkozók egyenlő arányban vehessenek részt.
- A nők vállalkozásfejlesztésével foglalkozó civil szervezetek bevonása a szakpolitikai döntéshozatalba, munkájuk támogatása.

Ahhoz, hogy a közpolitikákat valóban megalapozottan lehessen a nők és férfiak közötti társadalmi igazságosság és méltányosság szempontjainak megfelelően alakítani, elengedhetetlenek a

Nemre bontott adatok

Valamennyi kapcsolódó szereplőnek felelőssége van abban, hogy gyűjtse, elemezze, és nyilvánosságra hozzon, illetve hozzáférhetővé tegyen minden olyan a női vállalkozásokkal összefüggő nemre bontott adatot, nemi szempontból értékelhető információt, melyek szükségesek ahhoz, hogy egyáltalán rátekinthessünk a nők vállalkozási tevékenységét befolyásoló folyamatokra, jelenségekre, hatásokra.

- a mindenkori kormányzatoknak pl. a vállalkozásokat ösztönző szakpolitikákat és az adózási rendszert nemre bontott alaplán kellene kialakítania.
- a forráselosztás igazságtalansága alapján külön szükségesnek gondoljuk a vállalkozásfejlesztésre fordított állami pályázatok során a támogatások odaítélésének vizsgálatát abból a szempontból, milyen arányban részesülnek a női vállalkozások az állami forrásokból, továbbá ezen adatok nyilvánosságának biztosítását.

A nők hátrányos megkülönböztetése tetten érhető és felszámolandó

A nők elleni hátrányos közvetlen és közvetlen megkülönböztetés, a zaklatás és lekicsinylés a vállalkozási szférában is tetten érhető. Mivel a női vállalkozók mintegy 80%-a alkalmazott nélkül, $\frac{3}{4}$ -e női üzleti körben tevékenykedik, kevésbé jellemző, hogy vállalkozási tevékenysége során fejlesztéséhez hitelt venne fel, tőkét vonna be, vagy közbeszerzésen indulna, leginkább a lekicsinylés, a zaklatás, és az alacsonyabb vállalkozói díjak szembeűnő számukra. A nők képességeinek lekicsinylése, sexualizált megjelenítése a médiában és a reklámpiacon általánosnak mondható, ugyanakkor az állam intézményes struktúráktól sem idegen, amint ezt a kutatásunkhoz kapcsolódó, a vállalkozó nők diszkriminációról szerzett tapasztalatait összegző tanulmányunkban is bemutattuk. A vállalkozó nők rendszerszintű diszkriminációjára utal a nők teljes hiánya a vállalkozási testületekben, érdekérvényesítő szervezetekben, a kizárólag férfi vállalkozók, mint szerepmoделlek felvonultatása a vállalkozások ösztönzését célzó kezdeményezésekben.

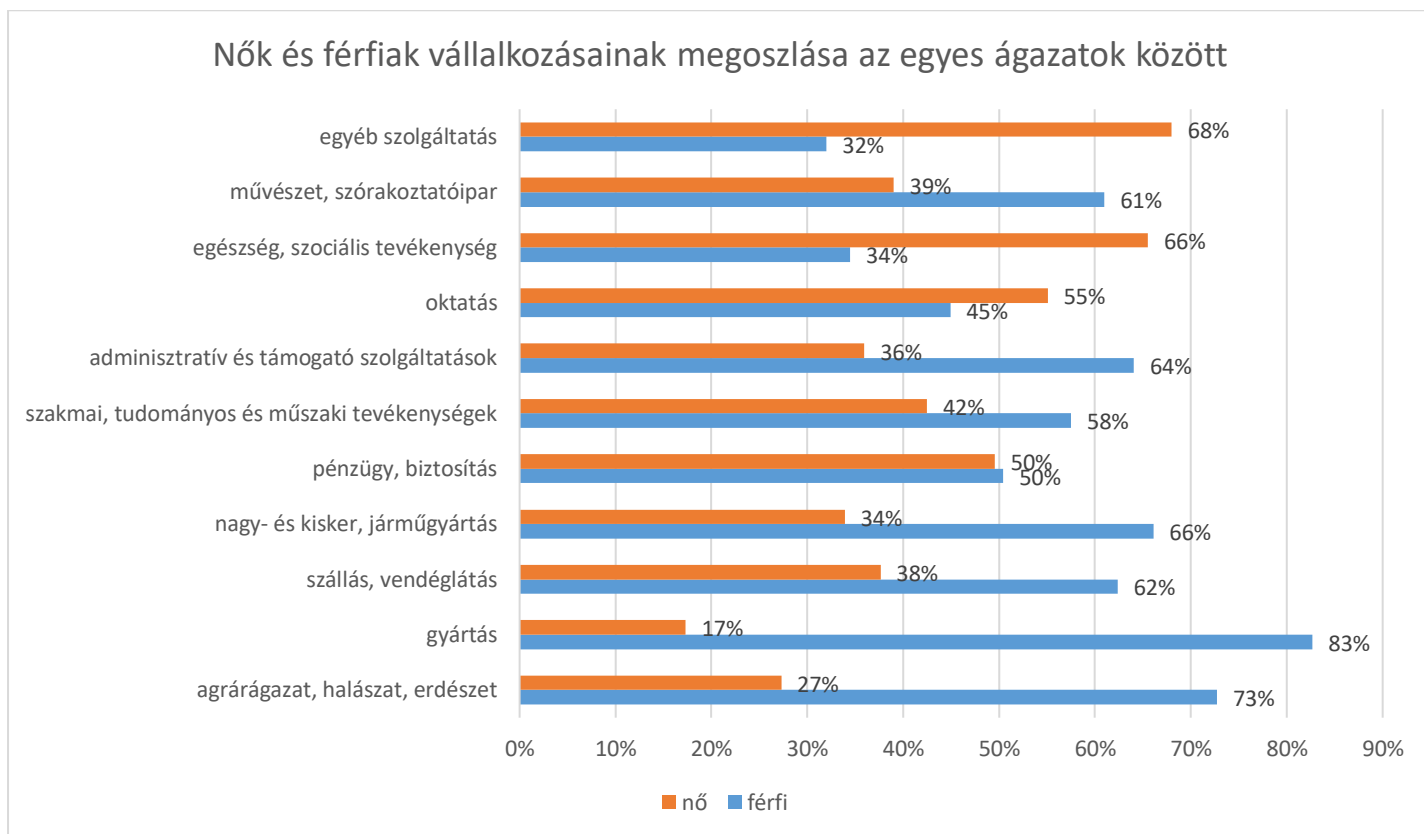
A női vállalkozásokkal szemben diszkriminatív gyakorlatok leküzdése érdekében nélkülözhetetlen a hátrányos megkülönböztetés különböző formáival kapcsolatos tudatosság erősítése a különböző érintetti csoportokban, a vállalkozó nők és az őket fejlesztő, segítő szervezetek, vagy képviselő szakmai szervezetek körében, a vállalkozókhöz kapcsolódó szolgáltató és intézmények körében (pénzüntézetek, kamarák körében, vagy a vállalkozók lehetőségeit meghatározó egyéb szervezetek körében (önkormányzatok, hatóságok stb.).

Hozzáteesszük, hogy a nemre bontott adatok hiánya azzal jár, hogy a diszkriminációs gyakorlatok jelentős része feltáratlan, így elsődlegesnek gondolnánk az intézményes gyakorlatok felmérését.

A szegregáció enyhítéséért tett erőfeszítések

A vállalászási szférát is a nők horizontális és vertikális szegregációja jellemzi, hiszen a nők által vezetett vállalkozások alapvetően a nőkhöz, családokhoz, gyermekekhez kötődő termékek, a gondoskodás (oktatás, szociális ellátás területén működő egyszemélyes vállalkozások, míg a nagyobb méretű, nagyobb jövedelmezőséggel járó szektorokban tevékenykedő vállalkozásokat többnyire férfiak vezetnek. Ennek elsődleges oka a nemi alapú sztereotípiák és az azon alapuló nevelés.

3

Ezért alapvető, hogy az oktatáspolitikai szüntesse meg a szegregációt előrevetítő és újratemelő képzési gyakorlatokat. A vállalkozásfejlesztés során pedig pozitív akciókkal - szemléletformáló programokkal, a nők férfiasnak tekintett területen indított vállalkozásainak támogatásával, a női vállalkozók növekedési pályára állításának megkönnyítésével stb. – az érintett szakmai szervezetek, intézmények törekedjenek a nemi alapú szegregáció oldására pedig szüntesse meg a horizontális szegregáció támogatását.

A munka és a magánélet egyensúlyának támogatása

- Az államnak nagyobb szerepet kell vállalni a nők fizetetlen munkájának alternatíváját jelentő gondozási tevékenységek kiváltására irányuló gyermek- és idősgondozási, továbbá fogyatékosügyi ellátórendszer fejlesztésében. Az ilyen beruházások a nők esetében egyenértékűek a fizikai infrastruktúra megteremtésével.
- a nők teljeskörű gazdasági és társadalmi jogainak érvényesülése nem lehetséges a férfiak magánéleti szerepvállalása ösztönzése nélkül. Amennyiben az otthoni munkamegosztás nem válik

³ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>

kiegyenlítettebbé, nincs esély arra, hogy a nők másodlagos munkaerőpiaci, vállalkozói, gazdasági és társadalmi státusa státusa oldódjon. Mint az felmérésünk során is kiderült, a nők vállalkozási tevékenységét sokkal kevésbé támogatja a család, mint fordítva, a vállalkozás mellett a nők továbbra is maguk viszik az otthoni feladatok nagyobbik részét, s ezért kevesebb időt tudnak fordítani vállalkozásukra. Ezért fontosnak gondoljuk a gyermekgondozási ellátások férfiakra általi igénybevételenek ösztönzését, a kisgyermeket nevelők és idős hozzátartozókat vagy beteg gyermeküket, családtagjukat gondozók vállalkozási tevékenységének külön támogatását a megfelelő szociális, egészségügyi és jóléti szolgáltatásokkal.

A női vállalkozásokra irányuló speciális programok

- a vállalkozásfejlesztéssel összefüggő programoknak része kell, hogy legyen a nők önbizalmának fejlesztése, sztereotípiák és a nők hátrányainak leküzdését célzó szemléletformálás mind az érintettek, mind a velük kapcsolatba kerülő szakemberek számára. Teret kell adni a szerepmodellek bemutatásának, a nők hálózatosodása támogatásának, mentori rendszereket kell kiépíteni a nők képzése során. Támogatandó a női vállalkozások inkubálása, a piacokhoz és információkhoz jutásának megkönnyítése, a segítségnyújtás a technológiákhoz és forrásokhoz való hozzáférésben,
- Női vállalkozói díjak, szemléletformáló kampányok.
- A női vállalkozások szerepvállalásának, megerősítésének lehetséges módja bevonásuk a helyi fejlesztéspolitikai döntések meghozatalába, hiszen ők azok, akik a lakosság több mint a felét alkotó nők igényeit, szükségleteit definiálni tudják
- A nemek egyenlősége iránti társadalmi felelősségvállalásban élenjáró nagyvállalatok is ösztönözhetik a női vállalkozások fejlesztését pl. beszállítói körük kiválasztásánál történő előnyben részesítéssel.
- A hitelintézeti szektor vizsgálja felül gyakorlatait annak érdekében, hogy a nők speciális helyzetüknek és eltérő pénzügyi magatartásuknak megfelelően juthassanak finanszírozáshoz.
- Szükség van egyúttal női vállalkozásokba befektető üzleti körök létrejöttének elősegítésére, hiszen megfelelő finanszírozási háttér nélkül a női vállalkozások teljességgel kimaradnak a tőkeakkumulációból.
- Háttérszolgáltatásokat kell biztosítani az információhoz jutás és a nemzetközi piacokra lépés megkönnyítéséhez, az IT-technológiák változásainak nyomon-követéséhez. Utóbbi fontosságát külön is kiemelnénk, hiszen a nemi alapú szocializáció folytán nők kompetencia-hátránya a korszerű technológiák ismerete és alkalmazása terén újratermeli, sőt megsokszorozza a vállalkozó nők jövedelemhátrányát.